Restauració del castell de Llívia (la Cerdanya)

Castell de **LLívia**

Diputació de Girona
Àrea de Cooperació Local, Cultural i d'Acció Social
Servei de Monuments

Diputació de Girona
www.ddgi.cat

Ajudem el teu ajuntament

Restauració del castell de Llívia (la Cerdanya)

Castell de **Llívia**

Història

El castell de Llívia es troba al cim d'un turó isolat des del qual es controla visualment el conjunt de la plana cerdana, raó per la qual ha estat des de l'antiguitat un indret de gran valor estratègic. Malgrat que s'ha indicat que ja podia estar fortificat a l'època ibèrica i romana, la documentació històrica i arqueològica no ha permès confirmar-ho.

De fet, les primeres dades —únicament documentals— relatives a una fortalesa al turó daten de l'època visigòtica, quan Llívia tingué un paper destacat durant la fracassada revolta del duc Pau contra el rei Vamba (672) i, posteriorment, durant el breu domini àrab de la Cerdanya, quan la fortalesa fou suposadament la base de la revolta del governador musulmà de la zona contra l'emir de Còrdova (731). Malauradament, en les intervencions arqueològiques realitzades pràcticament no s'han detectat restes estructurals anteriors al segle IX, únicament ha aparegut barrejada ceràmica romana i de la cultura cerdana, que és una evolució final del bronze cerdà, a la zona propera a la torre d'Estavar. No ha succeït així als peus del turó, on han aparegut interessants restes d'època romana. En canvi, a dalt, a la cantonada sud-oest del castell, s'han localitzat un conjunt d'estructures d'hàbitat molt senzilles, del voltant dels segles IX i XI, que es devien relacionar amb una petita fortificació situada un xic més al nord, un castell roquer d'estructura molt simple que s'alçava a la part més alta del turó i n'aprofitava la topografia per millorar-ne la defensa. Concretament, es conserven les restes de dues torres de planta semicircular que caldria datar entorn dels segles XI i XII, actualment molt malmeses per la seva reutilització com a fonaments de les torres de la façana nord de l'actual fortalesa.

A finals del segle XIII es produí una reforma total del conjunt, que cal emmarcar històricament en els enfrontaments que esclataren a conseqüència de la consolidació d'una frontera militar amb el regne de França, com a resultat del Tractat de Corbeil (1258), i la posterior creació de l'efímer regne de Mallorca, que comprenia els comtats de la Cerdanya, el Rosselló, senyoria de Montpeller i les Illes Balears (1279-1349). La construcció d'aquesta nova fortalesa coincideix amb la implantació de l'art gòtic, que en el cas de la poliorcètica comportà l'aparició d'un nou model de fortificacions. Ara els castells passen a ser més grans que els seus precedents immediats, els anomenats castells roquers, i adopten una planta regular que s'organitza entorn d'un gran pati central al voltant del qual es redistribueixen les diverses estances que configuren el castell.
Concretament, el castell de Llívia se'ns presenta com un dels exemples més destacats i reeixits d'aquesta mena de fortaleses, al mateix nivell que el de Bellcaire d'Empordà o el de Torroella de Montgrí, ambdós al Baix Empordà. La fortalesa, doncs, passà a ser una gran construcció compacta de planta quadrangular, d'uns 35 metres de costat, amb grans torres circulars a les cantonades i envoltada per un profund fossat.

S'organitzava a l'entorn d'un pati central sota el qual hi havia una gran cisterna, amb unes mides d'onze metres de llargada per cinc d'amplada i una alçària aproximada de dos metres i mig. L'únic element que trencava aquesta simetria era la torre de l'angle nord-est del castell, que actuava com una veritable torre de l'homenatge. Tot i que aquest element ja havia perdut l'hegemonia que tenia en els anteriors castells roquers, en els quals era l'estructura més destacada, aquí sobrevivia reconvertida en una mena de reducte relativament deslligat de la resta de la fortalesa. De fet, comptava amb un fossat propi que l'aïllava de la resta del castell, el qual no es comunica amb el fossat exterior excepte per un petit desguàs; una petita cisterna que n'assegurava el funcionament autònom de la resta de la fortificació, en permetre-li comptar amb la seva pròpia font d'aigua; i, finalment, un pont, amb arcades d'obra, que travessava el fossat nord del castell i li donava un accés propi des de l'exterior.

Alhora, tot i que no s'ha trobat cap resta que ho corrobori, devia existir un petit pont de fusta, fàcil d'enretirar en cas de necessitat, que la comunicava amb la resta de la fortalesa.

Estat inicial del castell

Descoberta del fossat

Cisterna de la torre de l'homenatge

Adequació de la torre nord-oest

Vista aèria amb la delimitació dels tres recintes que formen el conjunt

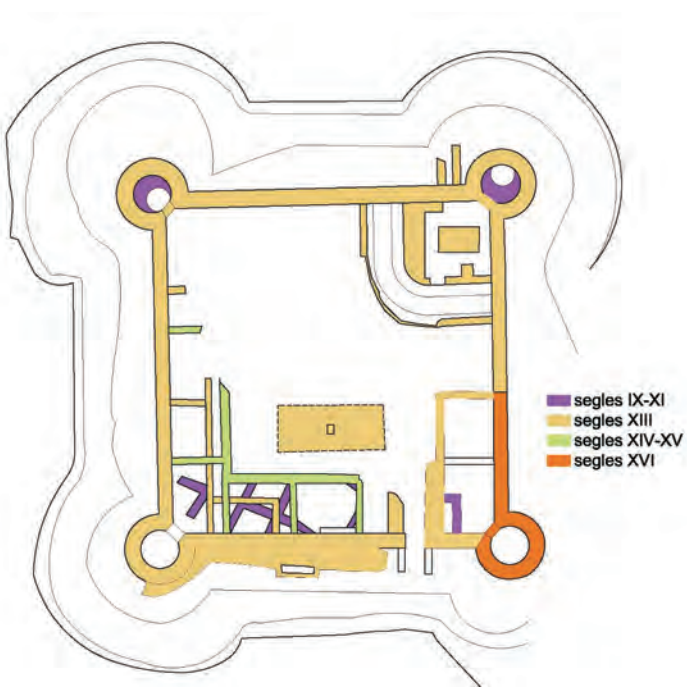

Evolució històrica del castell

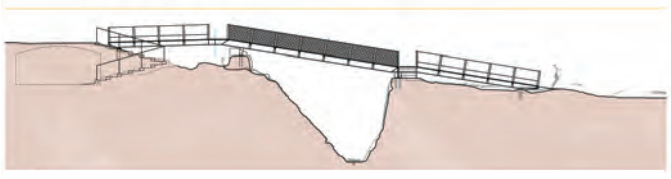

Secció del pont

Secció façana oest

Vista del pont i de la intervenció

Fitxa Tècnica

Execució i pressupost:
Any: 1994 - 2013
Pressupost: 386.284,00 €

Direcció tècnica:

Arquitecte:
Lluís Bayona i Prats

Arquitecte tècnic:
Lluís Galià i Arpa
Elisa Llenas i Torrent

Delineant:
Lluís Prat i Busquets

Arqueòlegs:
Sara Aliaga
Gemma Caballé
Carme Subiranas
Roser Arcos

Construcció:
Serralleria Casamajó
Ger Construc
Extrans Cerdanya SL
ISERN SL

Col·laboració:
Ajuntament de Llívia
Diputació de Girona

Diputació de Girona
Àrea de Cooperació Local, Cultural i d'Acció Social
Servei de Monuments

Ja entrat el segle xv, a conseqüència del conflicte que esclatà entre la Generalitat i el comte rei Joan II, conegut com a guerra civil catalana (1462-1472), es produí la intervenció francesa. Aquesta es féu d'acord amb les clàusules del Tractat de Baiona (1462), pel qual el monarca català empenyorava els comtats del Rosselló i la Cerdanya a canvi de l'ajut econòmic i militar francès. Un cop finit el conflicte, el castlà (governador) del castell, Damià Descatllar, es revoltà contra el domini francès. L'any 1478 el castell fou assetjat durant catorze mesos i, finalment, es rendí al rei de França. Un cop conquerida la fortalesa, Lluís XI ordenà enderrocar-la per evitar que pogués servir de base a una nova insurrecció, la qual cosa ha motivat que actualment les estructures es trobin molt arrasades, pràcticament a nivell de terra, ja que es farcí el fossat amb els materials provinents de l'enrunament: llindes, columnes, marcs de finestra, projectils de pedra, etc.

A principis del segle XVI, hi hagué un breu intent de reconstrucció, que afectà el sector sud-est, i algunes ocupacions puntuals durant la Guerra dels Segadors (1640-1659).

Finalment, cal esmentar l'ús puntual del castell per a activitats ramaderes, que comportaren l'obertura d'un pany de la muralla sud, just on se situava l'entrada original, i l'excavació d'una entrada a peu pla a la cisterna, per afavorir així l'accés dels ramats a l'aigua.

Restauració

El projecte de restauració del castell de Llívia ha pretès posar en valor aquest important conjunt fortificat, que fins avui havia restat desconegut als visitants de la població a causa de la seva quasi total demolició a finals del segle XV. De fet, la destrucció havia estat tan intensa que les restes del castell pràcticament eren invisibles des de la vila i només alguns murs escadussers i arrasats, dispersos pel cim del turó, permetien intuir-ne la situació i estructura.

L'actuació restauradora s'ha dut a terme amb la voluntat d'assegurar la conservació del conjunt un cop excavat, posar-lo en valor i assegurar-ne l'estudi i la visita. Per aquest motiu, les obres de consolidació s'han fet paral·lelament a la intervenció arqueològica, sistema encara més necessari en un clima advers com el de la Cerdanya, on deixar a l'aire lliure unes estructures que fins llavors havien romàs protegides dels elements en suposava la immediata degradació.

Un cop el castell s'ha excavat i consolidat, s'ha adequat un camí mitjançant diverses passarel·les perimetrals, de fusta i acer patinable, que permeten accedir-hi i visitar-lo sense perill i sense fer-ne malbé els elements conservats.

En el cas de les torres, s'optà per sobrealçar-ne les estructures per crear petits miradors que facilitessin la vista de la plana propera i retornar així a aquests elements la preeminència de què gaudien originàriament sobre el conjunt fortificat. És a dir, es pretenia reforçar la percepció del conjunt com una fortalesa i la seva dimensió original, tal com era anteriorment, amb la presència de quatre imponents torres flanquejant els seus laterals.

Tanmateix, un cop estudiada la proposta i per evitar un impacte visual excessiu, s'ha pres la decisió d'aixecar-les molt mínimament sobre el conjunt, de forma que s'aconsegueix crear uns magnífics miradors sobre la propera plana sense provocar un impacte excessiu en el paisatge. Igualment, amb la neteja dels fossats, que són l'element més destacat i visualment impactant de la fortalesa, i la construcció d'un pont d'accés —allà on es trobava el primigeni que comunicava amb la vila— s'ha intentat que el visitant es pugui fer una idea general de l'estructura original del conjunt, on el castell era l'element predominant del turó i actuava com un punt de control i vigilància del territori.